

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

*Л.С. Малахова, аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Визначено перспективи екологоорієнтованого розвитку підприємств агропромислового комплексу. Обґрунтовано необхідність урахування екологічного фактора в аналітичному процесі.

Ключові слова: екологічні фактори, управління фінансово-господарською діяльністю, фінансове планування.

Определены перспективы экологоориентированного развития предприятий агропромышленного комплекса. Обоснована необходимость учета экологического фактора в аналитическом процессе.

Ключевые слова: экологические факторы, управление финансово-хозяйственной деятельностью, финансовое планирование.

ВСТУП

Актуальними питаннями розвитку підприємств агропромислового комплексу України та суспільства в цілому є збереження навколишнього природного середовища, раціональне природокористування, зменшення негативного впливу на природу. Масштабність екологічних проблем, зростання забруднення навколишнього природного середовища, економічна криза у сільськогосподарському виробництві потребують спрямування діяльності підприємств АПК на їх усунення та спонукають до пошуку інструментів еколого-економічного управління, що базуються на принципах сталого розвитку.

При цьому особливу увагу необхідно приділити управлінню фінансово-господарською діяльністю підприємств АПК з урахуванням екологічної безпеки.

Теоретичне та практичне обґрунтування питань, пов'язаних з екологічними аспектами фінансово-господарської діяльності підприємств, висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Ф. Бутинця, Н. Малюги, В. Папінко, Л. Хоромшиної, А. Белоусова, А. Гофмана, Я. Соколова, А. Шеремета та інших. Еколого-економічні аспекти функціонування сільськогосподарських підприємств досліджено у працях О.О. Веклич, Б.М. Данилишина, Н.В. Зіновчук, О.Л. Кашенко, Ю.Л. Лузана, П.Т. Саблука, Хорумшиної Л.А. та ін.

Водночас наукові положення теоретичного та практичного значення для екологобезпечного економічного розвитку підприємств АПК залишаються недостатньо визначеними.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень щодо перспектив екологоорієнтованого розвитку підприємств АПК та необхідності врахування екологічних факторів у процесі управління їх фінансово-господарською діяльністю.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сільськогосподарське виробництво та інші галузі АПК формують понад 70% продовольчих ресурсів, три чверті роздрібного товарообороту держави, родючі чорноземи держави становлять 22% світової площі, отже можуть забезпечити значні валютні надходження. Але на сьогодні агросистеми потерпають від техногенного навантаження промисловості,

забруднення повітря від пересувних джерел, ігнорування екологічних вимог сільськогосподарськими виробниками [1].

В індустріально розвинених країнах про єдність ресурсозбереження і ресурсовіддачі, поліпшення якості довкілля та економічний прогрес дбають на всіх рівнях агропромислового виробництва. Так, за дослідженнями Інституту світових ресурсів (Вашингтон), американські компанії інтенсивно використовують ресурсозберігаючі та природоохоронні технології, знаючи, що забруднення довкілля - це "викидання грошей на вітер" [1]. Вони усвідомили, що економія їхніх коштів відбувається за рахунок ефективної переробки (утилізації відходів) сільськогосподарського виробництва та якісного використання природних ресурсів, а продукція, виготовлена таким способом, стає конкурентоспроможнішою і привабливішою для споживача.

Орієнтація на екологоспрямовану діяльність АПК у багатьох зарубіжних країнах сприяла тому, що на сьогодні ця сфера виробництва є однією із найбільш розвинених та конкурентоспроможних. Все більше зростає попит на екологічно чисту продукцію, за яку споживачі готові платити навіть вищу ціну.

Світові тенденції розвитку екологоорієнтованої діяльності та зростання попиту на екологічно чисту продукцію, з одного боку, та економічна й екологічна кризи, що склалися в Україні, з іншого, викликають об'єктивну необхідність у зміні традиційної економічної поведінки товаровиробників АПК у нашій країні.

Екологоорієнтованим розвитком АПК є процес забезпечення усіх членів суспільства високоякісними, екологічно чистими продуктами харчування на умовах екологічно зрівноваженого використання, збереження та відтворення природних ресурсів [2].

Підприємства, які приділяють увагу веденню фінансово-господарської діяльності з урахуванням екологічних параметрів, мають більше шансів залучити кошти потенційних інвесторів та зміцнити свої позиції на ринку за рахунок виробництва продукції, яка б змогла конкурувати і на міжнародних ринках збуту.

Це стимулює науково-дослідні роботи щодо поліпшення продукції, сприяє пошуку ефективних технологій і засобів виробництва, які б відповідали екологічним та економічним параметрам, стандартам і вимогам, а також щодо удосконалення фінансово-економічного механізму врахування екологічного фактора в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємств АПК.

Вплив екологічних факторів можна розглядати з двох точок зору: як вплив, що виявляється в додатковому інвестуванні заходів, пов'язаних із запобіганням негативного впливу на навколишнє середовище та дотриманням екологічних стандартів, а також як механізм врахування екологічних факторів, що повинен передбачати оцінку не лише природоохоронних витрат, але й економічних наслідків забруднення навколишнього середовища, які неможливо ліквідувати. Обов'язкове їх відшкодування є основною умовою раціонального природокористування та принципом правової відповідальності, що, у свою чергу, свідчить про додаткові витрати у вигляді штрафних санкцій та податкових платежів.

Відомо, що на сьогодні діючі економічні інструменти еколого-економічної безпеки сільськогосподарського виробництва не забезпечують функції відтворення природних ресурсів. Частка екологічних платежів у вартості товарної продукції становить менше 1 %. Порядок сплати екологічних зборів та накладення компенсаційно-штрафних санкцій є недосконалим, не сприяє зацікавленості природокористувачів та природозабруднювачів до зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, не стимулює до впровадження екологобезпечних технологій і проведення природоохоронних робіт. Фінансування

природоохоронних заходів є недостатнім через неупорядкованість розподілу відповідних коштів [3].

Однією з причин такої ситуації є те, що на сьогодні і досі відсутній механізм, який би дозволив поширювати економічні розрахунки на фінансові відносини у правовому полі з метою інтерналізації зовнішніх ефектів господарської діяльності.

Будь-яке підприємство, що буде своєю фінансово-господарською діяльністю, націлене на досягнення певного фінансового результату (максимізація добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах).

У процесі реалізації своєї основної мети управління фінансово-господарською діяльністю підприємства спрямоване на вирішення таких основних завдань: забезпечення формування достатнього обсягу ресурсів відповідно до завдань розвитку підприємства в майбутньому; забезпечення найбільш ефективного використання наявних на підприємстві ресурсів у розрізі основних напрямків діяльності підприємства; оптимізація обороту грошей та інших ресурсів; забезпечення максимізації прибутку підприємства при передбачуваному рівні ризику; забезпечення мінімізації рівня ризику при запланованому рівні прибутку; забезпечення постійної рівноваги підприємства в процесі його розвитку.

В умовах ринкової економіки значно посилюється роль фінансового планування як важливого інструменту підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств.

Фінансове планування дає змогу менеджерам підприємства організуватися у розрахунок грошових коштів, що їх може отримати підприємство у своє розпорядження, джерелах надходження коштів, достатності фінансових ресурсів для здійснення операційно-інвестиційної діяльності, обсягу коштів, який має бути перерахований до бюджету, державних цільових фондів, сплачений за позиками банків та інших кредиторів, напрямки розподілу використання прибутку на підприємстві, рівень забезпечення реально збалансованості планових витрат доходу підприємства на принципах самооплати самофінансування. Тобто фінансове планування на підприємствах сприяє більш повному виявленню внутрішніх резервів, забезпечує необхідний попередній контроль за створенням використанням фінансових ресурсів.

Ринкові вимоги змінюють зміст фінансового планування, оскільки раніше підприємства організувалися на збільшення обсягу виробництва продукції відповідно до плану, а зараз на збільшення прибутку. У зв'язку з цим потреба значно вищій, ніж ми маємо сьогодні, науково обґрунтований рівень планування фінансово-господарської діяльності підприємств.

Тому виникає об'єктивна необхідність у проведенні ретельного аналізу поточної та перспективної прибутковості операцій, рівня цін, формування собівартості продукції, податкового впливу, залучення інвестицій, у т.ч. екологічних, тощо. Своєчасний аналіз поточних реальних значень фінансово-економічних показників та врахування їх в операційному менеджменті дозволяє підвищити здатність підприємства протистояти непередбаченим ситуаціям, виявити внутрішні резерви та визначити пріоритетні напрямки діяльності (рис.1).

При розрахунку фінансово-економічних показників потрібно пам'ятати про врахування вимог екологічної безпеки, що допоможе зменшити ризик додаткових витрат від непередбачених штрафних санкцій або екологічних платежів.

На сьогодні відсутня практика врахування зовнішніх ефектів в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємств, а тим

більше у фінансово-інституціональній формі. Крім того, в діючій нормативно-правовій та законодавчій базах підприємства не мають підстав для аргументів щодо фінансової можливості сплати того чи іншого податку, що в кінцевому результаті нерідко призводить до банкрутства, від чого страждають не тільки підприємці та трудові колективи, але і весь регіон та держава, втрачаючи платників податків [4].

Тому необхідно створити такий механізм, який би дозволив поширювати економічні розрахунки на фінансові відносини у правовому полі.

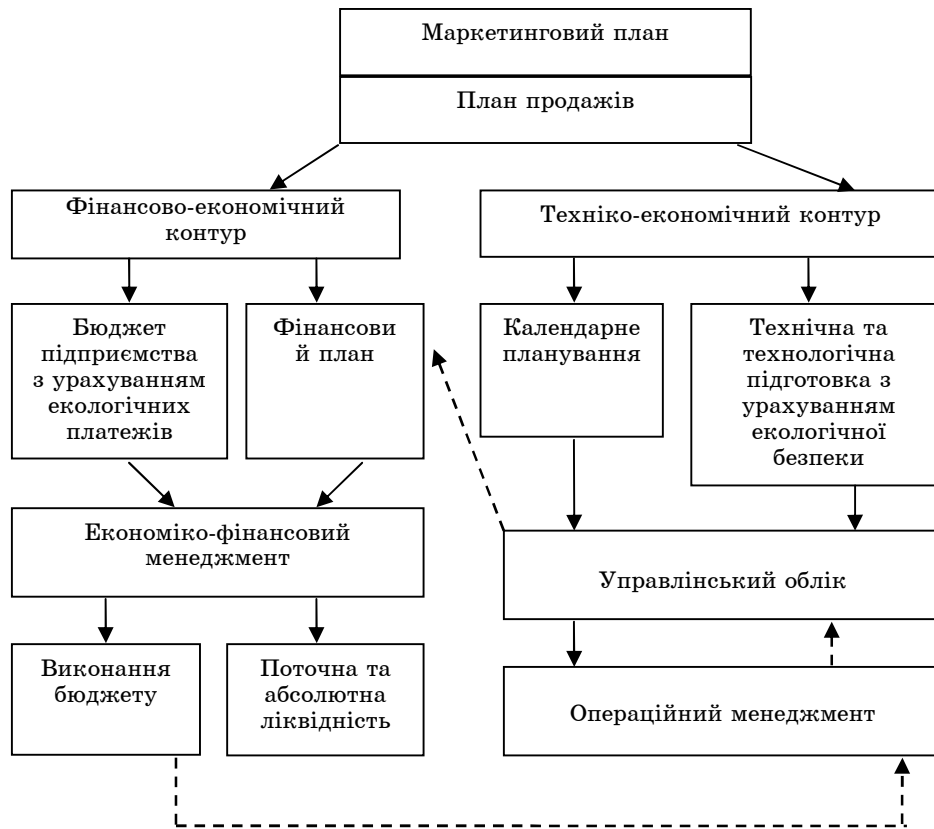

Рисунок 1 – Схема врахування фінансово-економічних показників у операційному менеджменті підприємства

ВИСНОВКИ

Задоволення зростаючих потреб споживачів, забезпечення конкурентоспроможності продукції, розвиток і впровадження сучасних методів забезпечення якості продукції та екологічного менеджменту є пріоритетами політики у сфері економіки та екології. Розвиток економіки відбувається з урахуванням екологічного чинника як основоположної умови екологорівноваженого розвитку.

Для переходу до виробництва екологічно чистої продукції має бути задіяним економічний механізм стимулювання сільгоспвиробників та інших підприємств АПК, функціонування якого має забезпечити взаємодія економічних важелів та стимулів, економічних санкцій, організаційно-правове забезпечення.

Найкращим варіантом для підприємств, що будують свою господарську діяльність з урахуванням екологічних чинників, було б забезпечення необхідного рівня прибутковості.

У зв'язку з цим необхідно розробити і встановити систему науково обґрунтованих фінансово-економічних механізмів ціноутворення та сплати платежів у державний і місцевий бюджети залежно від реальних виробничо-господарських можливостей підприємств та з урахуванням екологічних чинників. Це дозволить зменшити податковий тиск на підприємства, забезпечити необхідний рівень прибутковості й стимулювати до екологоорієнтованої діяльності.

SUMMARY

ECOLOGICAL ASPECTS OF FINANCING AND ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES OF AGRICULTURAL SECTOR

L.S. Malakhova,
Sumy State University, Sumy

Certain prospects of ecologically oriented development of enterprises of agricultural sector have been defined in the article . A necessity of consideration of ecological factors in the analytical process has been grounded.

Key words: *ecological factors, management financing, economic activity, financial planning.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Екологічні проблеми ґрунтів в Україні – [Електронний ресурс] // Доступний з: <http://www.eco-live.com.ua/content/ekologichni-problemi-gruntiv-v-ukraini>
2. Хромушина Л.А. Екологізація сільського господарства як основа еколого-економічної безпеки / Л.А. Хромушина // Вісник СНАУ. Серія «Фінанси та кредит». – 2008. – № 1. – С. 278–283.
3. Хромушина Л.А. Проблеми дієвості економічних інструментів природокористування / Л.А. Хромушина // Вісник СНАУ. Серія «Фінанси та кредит». – 2003. – № 1. – С. 323–326.
4. Савчук О.Я., Савчук Н.В. Специфіка врахування екологічного фактора у фінансовому аналізі / О.Я.Савчук, Н.В. Савчук//Науковий вісник. -- 2004, Вип. 14.7. – С. 250-262.

Надійшла до редакції 30 квітня 2010 р